

Gransking av aksjeselskaper - noen spørsmål

Seminar Institutt for privatrett - Innledning ved advokat Gudmund Knudsen

12. Mai 2015

1. Gransking etter aksjeloven - innledning

- Minoritetens rett til å kreve gransking har tradisjon tilbake til aksjeloven av 1910
- Økt aktualitet. Siden 2000:
 - Syv høyesterettsavgjørelser
 - Femtifem lagmannsrettsavgjørelser
- Granskingen av «Stangeskovene AS» reiste flere rettsspørsmål av sentral betydning
- Granskingsrapporten avgitt i januar 2013
- Formålet med gransking:
 - Primært: undersøke og avklare faktum
 - Tilleggsmandat: foreta en rettslig vurdering
 - I seg selv ingen rettsvirkninger, men fungerer faktisk som en domstol

2. Terskelen for å ta til følge et krav om gransking

- Utgangspunkt: «Saklig grunn», jf. aksjeloven § 5-26 første ledd
- Før endringen ved lov 25. juni 2010 nr. 33: «Rimelig grunn»
- Tidligere uklart om formuleringen innebar noen senking at terskelen, jf. blant annet T. Bråthen i NTS 2010/3-4
- Rt. 2012 side 851: Den nye formuleringen tar sikte på å «senke terskelen for gransking noe»
- Betyr at graden av sansynliggjøring for at granskingen vil føre til at kritikkverdige eller straffbare forhold blir avdekket, er senket noe
- Elementene i skjønnsutøvelsen den samme, Rt. 2006 side 664 som det er vist til i Rt. 2012 s. 851
- Prop. nr. 117L (2009-2010) side 56: Mindre vekt på betydningen av at selskapet må bære granskingskostnadene (?), jf. aksjeloven § 5-26 fjerde ledd: Selskapet dekker kostnadene ved granskingen
- Styrking av minoritetens interesse på bekostning av selskapet som må bære kostnadene

3. Tingrettens forhold granskerne

- Utgangspunkt: Granskingen skjer på oppdrag fra tingretten, men formelt på vegne av selskapet
- Selskapet helt på siden, bortsett fra at det skal betale granskingskostnadene
- Tingretten fastsetter granskernes mandat
- Har tingretten et overordnet ansvar som oppdragsgiver for gjennomføringen av granskingen?
- EL 2013-01-14 (RG. 2013/side 34)
- Selskapet gjorde gjeldende:
 - Feil og mangler ved gjennomføringen av granskingen
 - Manglende kontradiksjon og taushetsplikt
 - Retten må kunne gi pålegg om gjennomføringen av granskingen
- Lagmannsretten: «Generelt vil det måtte legges betydelig vekt på granskernes vurdering av hvordan det vil være mest hensiktsmessig å gjennomføre undersøkelsene», jf. Prop. nr. 117L (2009-2010) side 107

3. Tingrettens forhold granskerne (forts.)

- Lagmannsrettens konklusjon: Tingretten har ingen myndighet til å gripe inn når det gjelder gjennomføringen av granskingen.
- Tingretten har ikke instruksjonsmyndighet over granskerne.

4. Granskingsrapporten som bevismiddel

- Utgangspunkt: Granskingsrapporten har ingen umiddelbare rettslige konsekvenser
- Faktisk kan granskingsrapporten fremstå som en dom, særlig når granskingsutvalget også foretar rettslige vurderinger
- Granskingen av Stangeskovene munnet ut i kraftig kritikk av selskapets styre
- Rt. 2013 side 101: Tillatelse til å legge fram granskingsrapporten om Stangeskovene AS som bevismiddel i sak om nektelse av ervervssamtykke, jf. aksjeloven § 4-16 annet ledd, jf. Rt. 2013 side 241
- Rt. 2013 side 101: «Granskernes vurderinger har begrenset bevisverdi»
- Granskingsrapporten ikke nevnt i dommen i samtykkesaken (Rt. 2013 side 241)
- Erstatningskrav mot styremedlemmer og erververe av aksjene (13-196367TVI-OTIR/06 og 13-198259TVI-OTIR/0, begge Oslo tingrett 26.11.2014). (Dommene er anket).
- Granskingsrapporten var sentral i begge sakene:

4. Granskingsrapporten som bevismiddel (forts.)

- Oslo tingrett i sak 13-198259TVI-OTIR/01:
 - Granskernes vurderinger har begrenset bevisverdi, jf. Rt. 2013 side 101
 - Rapporten er ikke skrevet med tanke på å vurdere om det er grunnlag for erstatningsansvar
 - Retten har merket seg tre grunnleggende feil i granskingsrapporten
 - Rettens konklusjon: De påpekte forholdene betyr at retten ikke legger så stor vekt på granskingsrapporten ved spørsmålet om det foreligger ansvarsgrunnlag
- Oslo tingrett (13-196367TVI-OTIR/06): Det er «vanskelig å si seg enig i at det forelå en langvarig, kritikkverdig praksis, slik granskingsrapporten fremstiller det»

5. Granskingskostnadene

- Aksjeloven § 5-26: Granskingskostnadene bæres av selskapet. Dette gjelder selv om ikke granskingen munner ut i kritikk eller kritikk som ikke står i forhold til kostnadene
- Tidligere: Dersom granskingen ikke resulterte i kritikk av vesentlig betydning, kunne retten pålegge aksjeeieren som hadde krevd gransking å dekke kostnadene helt eller delvis. Endret i 1984
- Granskingskostnadene kan komme opp i betydelig beløp
 - Troms Kraft (LH-2014-14728) regning på NOK 44 millioner, som ble satt ned til NOK 30 millioner
- LE-2013-101321(Stangeskovene AS)
 - Kostnadene var på nærmere NOK 6 millioner som selskapet måtte dekke
- I granskingsbegjæringen: Påstand om deponering til sikkerhet for granskingskostnadene på NOK 400 000

6. Oppsummering

- Terskelen for å iverksette gransking er senket
- Ingen økonomisk risiko for den som krever gransking. Selskapet skal alltid bære kostnadene, selv om granskingen ikke resulterer i kritikk eller kritikken ikke står i forhold til kostnadene
- Ingen kontroll med gjennomføringen av granskingen, utover det som er fastsatt i mandatet
- Ingen kostnadskontroll. Adgangen til å sette tak på granskingskostnadene er lite brukt
- Faktisk kan granskingsrapporten oppleves som en dom både av de den gjelder og av omverdenen. Eksempler på at granskernes undersøkelser og vurderinger ikke holder mål når de blir gjenstand for domstolskontroll